

5. Epistola lui Pavel către galateni

5.1 Galateni: autor și autenticitate

Epistola către galateni este una din epistolele de tip circulară, ale lui Pavel, adresată unui grup de biserici din zona Galatiei. Autorul, Pavel, se identifică pe sine de la bun început, din introducerea epistolei (1:1, cf. și 5:2). Epistola este cunoscută și citată direct sau indirect în 1 Petru, Epistola lui Barnaba, 1 Clement, Epistola lui Policarp către filipeni, Iustin Martirul, Irineu, Clement din Alexandria și Origen. Apare menționată atât în canonul lui Marcion cât și în canonul Muratori.

Pe ansamblul ei întreaga epistolă respiră o atmosferă autobiografică intensă: se fac numeroase referiri la experiențele lui Pavel din trecut, la istoria evanghelizării galatenilor de către Pavel (predicare, relații de prietenie existente la început etc.). În același timp, există multe coincidențe la nivel conceptual, verbal, istoric, cu ceea ce se cunoaște despre Pavel din Faptele Apostolilor și din celelalte epistole pauline. De asemenea, prin stil și prin mărturie internă, ca și prin atestare externă epistola este considerată drept una din epistolele reprezentative ale lui Pavel. În particular, și subiectul ei, o dezbatere teologică și practică acută, pe alocuri acidă, despre relația dintre Lege și credință, dintre trăirea sfântă prin puterea Duhului și trăirea unei vieți cu fapte firești, putea exista doar în primii ani ai bisericii, înainte de anul 70.

5.2 Galateni: destinatari și datare

Cu privire la destinatari, există două teorii, teoria Galatiei de nord și cea a Galatiei de sud.

1) *Ipoteza Galatiei de Nord* pleacă de la semnificația geografică a Galatiei. Regiunea geografică a Galatiei se afla în partea de nord a Asiei Mici și era zona locuită de o populație galică; acesta a fost sensul principal al cuvântului Galatia aproximativ până în anul 25 î.H. Acesta este și sensul care Luca pare să menționeze regiunea, în unele texte, cum ar fi Fapte 13:13; 13:14; și 14:6, unde el vorbește de zone geografice cum sunt Pamfilia, Pisidia, Licaonia. Astfel este posibil ca expresia „regiunea Frigiei și a Galatiei” să se refere la Galatia nordică. Epistola ar fi adresată atunci credincioșilor din bisericile începute în a doua sau a treia călătorie misionară a lui Pavel (cf. Fapte 16:6; 18:23), și pe care le-a revizitat după conciliul de la Ierusalim (cf. Gal. 2, Fapte 15). Ea a fost scrisă, atunci, în timpul celei de a treia călătorii misionare a lui Pavel, posibil din Corint (Fapte 20:3), în anii 55 / 56-57. În acest caz, Galateni 2:1-10 se referă la Fapte 15. Dacă în Fapte 9:26 are loc prima vizită a lui Pavel la Ierusalim, după convertire, atunci Galateni 2:1 vorbește despre o altă vizită la Ierusalim, ulterioară acesteia. Cum Fapte 11:30 nu ar părea să se refere la vizita din Galateni 2, întrucât Pavel nu zice că s-ar fi întâlnit cu apostolii, rămâne atunci concluzia că textul din Galateni 2 se referă la o a treia vizită, cea din Fapte 15. Această interpretare este interpretarea tradițională, cea mai veche, cea mai răspândită între teologi până în secolul XIX.

2) *Ipoteza Galatiei de Sud* pleacă de la semnificația politică a cuvântului Galatia, prin care se subînțelegea regiunea orașelor din partea de sud a Asiei Mici (Listra, Derbe, Iconia, Antiohia Pisidiei). Aceasta este teoria mai recentă și, aparent, mai verosimilă. În urma cercetărilor arheologului W. Ramsey, majoritatea comentatorilor NT au ajuns să susțină că Pavel a scris această epistolă bisericilor din zona Galatiei politice (teritoriul aflat sub jurisdicție romană), regiune pe care Pavel o vizitase în prima călătorie sa misionară întreprinsă împreună cu Barnaba. În cazul acesta, vizita de la Ierusalim din Galateni 2 nu este cea descrisă în Fapte 15, ci a avut loc mai devreme. Epistola ar reflecta atunci atacurile iudaizatorilor veniți

înainte de conciliul de la Ierusalim (49-50), adică aproximativ din anii 47-49. În cazul acesta, Galateni ar putea fi prima epistolă scrisă de Pavel către Biserici. Ca urmare, se pune problema localizării în timp a vizitei la Ierusalim amintite în Galateni 2:1-10.

Printre argumentele în favoarea acestei interpretări se află și faptul că Fapte 18:23 se referă la provincia romană numită „a Galatiei și Frigiei”, iar referința este mai degrabă una politică, nu una geografică. Pavel folosește adesea nume de provincii politice romane, și nu numele regiunilor geografice (cf. Macedonia, 2 Corinteni 8:1; Asia, 1 Corinteni 16:19; Ahaia, 2 Corinteni 1:1; el menționează Iudeea, Siria, Cilicia, dar nu face referiri la Licaonia, Pisidia, Misia, Lidia. Barnaba este menționat în Galateni 2:1, 9, 13, ca un personaj familiar celor din Galatia, cel mai probabil cunoscut din prima călătorie misionară a lui Pavel. Dacă Galateni 2:1-10 nu ar fi anterior vizitei din Fapte 15, atunci ar fi dificil de înțeles de ce Pavel nu se referă mai direct, mai clar la decizia apostolică prin care se putea pune capăt oricărei dezbateri. Se ajunge, astfel, la concluzia conform căreia scrisoarea a fost scrisă puțin înainte de conciliul din Ierusalim, adică în anii 47-48, probabil din Antiohia.

5.3 Galateni: ocazia scrierii și scopul epistolei

Pavel scrie Epistola către galateni pentru a-i îndrepta pe credincioșii din Galatia care deveniseră victime ale învățătorilor iudaizanți. Aceștia îi bulversau cu un fel de evanghelie a Legii (o evanghelie „răsturnată”), care îi învăța că, după ce au crezut în Hristos, secretul atingerii perfecțiunii spirituale și a maturității este întoarcerea la Lege. Cu alte cuvinte, credința în Hristos a fost bună pentru începutul vieții de ascultare de Dumnezeu, de exemplu pentru obținerea iertării, dar perfecțiunea nu se poate atinge decât prin ascultarea de Lege. Ei îi invitau, așadar, pe galateni, să țină și Legea și harul, și credința în Hristos și ascultarea de Lege, dacă vor să ajungă desăvârșiți. Această învățătură greșită încă

nu ajunsese o erezie, dar se apropia de această stare pentru că îi făcea pe oameni să renunțe la harul credinței și să trăiască prin regulile Legii. Situația putea deveni și mai rea. De exemplu, în cazul Epistolei către evrei, credincioșii erau ispitiți să renunțe la Hristos, în totalitate, și să se întoarcă la Lege – și-atât. Deocamdată, galatenii doreau, se pare, să țină în același timp, și credința și Legea.

Ca rezultat al acestei învățături, ei ajuns confuzi în doctrină, încurcați în neînțelegeri, plini de dispreț reciproc, plini de certuri, atacuri la persoană, gata să îi negligeze pe învățătorii și păstorii cei buni și să îi răsplătească pe învățătorii fal (vezi cap. 6). Viața Bisericii devenise o viață firească, dominată de reguli ineficiente, precum și de tot felul de reacții pământești, neînțelepte, de relații antagoniste.

Învățătura greșită includea diverse aspecte printre care și contestarea autorității lui Pavel (ceva similar, dar din altă perspectivă, se întâmplase și în Biserica din Corint). Ei pretindeau, astfel, că:

- 1) Pavel nu era un apostol adevărat, cel puțin nu unul la înălțimea și valoarea celor din Ierusalim.
- 2) Evanghelia lui Pavel nu era cea corectă, și apostolii din Ierusalim știau bine lucrul acesta; evanghelia adevărată trebuia să țină cont și de Lege.
- 3) Dacă neamurile voiesc o mântuire deplină, perfectă, atunci, pe lângă credința în Hristos ele aveau nevoie să accepte și Legea și circumcizia (chiar și Pavel, argumentau ei, apăra tăierea împrejur).

În consecință, Pavel va încerca să combată aceste învățături, demonstrând că are autoritate apostolică și că evanghelia predicată de el este adevărată, corectă (cap. 1-2). În esență, Pavel îi îndeamnă să se întoarcă la prioritatea și supremația ascultării de Duhul Sfânt, și să aibă roada Duhului în viața lor. Răspunsul lui Pavel este radical, vehement, dar plin de dragoste pastorală, și subliniază autoritatea sa apostolică și autoritatea evangheliei sale. În epistolă se împletesc două

tipuri de argumente: A. argumentul teologic (de obicei construit pe textele din Vechiul Testament; un argument de tip *logos*) și B. argumentul bazat pe experiența personală, cu multe ilustrații din viața celor credincioși (argumentul din experiența personală a lui Pavel și cel din experiența personală a galatenilor; argumente de tip *ethos* și *pathos*).

5.4 Galateni: structura epistolei

Epistola către galateni are o structură retorică foarte clară și este construită ca un discurs de apărare (apologie) de tip juridic.¹ Pavel își apără evanghelia – și autoritatea sa apostolică, își „desființează” oponentii și îi convinge pe creștinii din bisericile Galatiei că sfințirea și desăvârșirea în viața de credință vine doar prin Duhul Sfânt, nu prin Lege.

La nivelul structurii generale epistola evidențiază părțile unui discurs juridic bine compus, dar în detaliile sale ea lasă loc pentru împărțiri (diviziuni, structuri) alternative. S-au propus, astfel, diverse împărțiri care evidențiază desfășurarea unui discurs de apărare, din care amintim două, cea a lui H.D. Betz și cea a lui R. Longenecker. Structura lui H.D. Betz este cea mai influentă în studiile asupra epistolei și stă și la baza prezentării din această introducere:

- 1:1-5 *praescriptio*: prezentări, salutări
- 1:1-2a *superscriptio*: Pavel, apostol... etc.
- 1:2b *adscriptio*: Către bisericile din Galatia
- 1:3-5 *salutatio*: Har și pace de la Dumnezeu

¹ H.D. Betz, „The Problem of Rhetoric and Theology According to the Apostle Paul”, în A. van der Hoyer (ed), *L'Apôtre Paul: personnalité, style, et conception du ministère*, Betl 73, Leuven: Leuven University Press, 1986, 16-48, 24. Cf. *idem*, *Galatians: A Commentary on Paul's Letter to the Churches in Galatia*, Hermeneia, PA: Fortress Press, 1979, 16-24; vezi și C.K. Barrett, *Freedom and Obligation: A Study of the Epistle to the Galatians*, Philadelphia, PA: Westminster Press, 1985, 50.

- 1:6-10 *proemium* „Mă mir că treceți așa de repede la altă Evanghelie”²
- 1:11-2:14
narratio Prezentare autobiografică: Pavel afirmă că evanghelia lui și autoritatea sa apostolică este de de la Dumnezeu, nu de la oameni³
- 2:15-21 *propositio* Viața nouă este prin Hristos, nu prin Lege
- 3:1-4:31 *probatio* Argumentele trăirii prin credință (o succesiune de tip A-B⁴)
- A. 3:1-6 Superioritatea credinței față de Lege se vede din experiența galatenilor: au primit Duhul prin credință, nu prin Lege).
 - B. 3:7-4:31 Argumentul din VT: Credința este anterioară Legii și ține până la Hristos (Avraam, promisiunea și Legea; metafora majoratului).
 - A. 4:8-20 Argument din experiența galatenilor: au fost fericiți prin Duhul, acum sunt tulburați.
 - B. 4:21-31 Argument din VT: Legea afirmă ea însăși întâietatea credinței: alegoria despre Sara și Agar, Ismael și Isaac.

² Cicero recomandă folosirea expresiilor de uimire și perplexitate ca mijloc de a capta atenția și bunăvoința unui auditoriu cucerit în prealabil de opoziție. Cf. Cicero, *De Inventione*, 1.17.25, citat de Betz, *Galatians*, 45; cf. discuția din Ph.H. Kern, *Rhetoric and Galatians. Assessing an Approach to Paul's Epistle*, Cambridge: Cambridge University Press, 1998, 94-99.

³ Betz identifică *narratio* în textul din 1:12-2:14.

⁴ Betz vede doar două argumente A și B, unul din experiență și unul teologic. Schema de mai sus propune o alternanță AB, AB.

5:1-6:10 *exhortatio* Îndemn la perseverență, comparație între Rodul Duhului și faptele firii pământești.

6:11-16 *peroratio*⁵ „Uitați-vă cu ce litere mari vă scriu!”

6:17-18 *postscriptum* Îndemn la evitarea învățătorilor falși

În Galateni Pavel folosește genul juridic deliberativ și apelează la paranteze biografice cu care își sprijinește poziția așa cum R. Longenecker subliniază în varianta sa de structură a epistolei către Galateni:

1:1-5, *praescriptio*

1:6-10 *exordium* (*eucharisto*): rugăciune introductivă

1:11-2:14 *narratio*: autoritatea lui Pavel (autobiografie)

1:11-12, Convertirea lui și evanghelia divină

1:13-2:14 Muștrarea celorlalți apostoli (*ethos*)

2:15-21 *propositio* Hristos, nu Legea, e izvorul vieții

3:1-4:11 *probatio* Dovezile priorității credinței

4:12-6:10 *exortatio* O viață nouă prin Duhul Sfânt

6:11-18 *peroratio* (*postscriptum*).⁶

Așa cum am prezentat deja, modul în care se desfășoară argumentul propriu-zis sugerează o prezență mai intensă a detaliilor biografice, anume chiar în secțiunea *probatio*:

3:1-5:12 *probatio* Dovezile priorității credinței față de Lege: biografie, teologie, biografie, teologie (AB, AB).

5:13-6:10 *exortatio* Îndemn la o viață nouă, în libertate, prin îndemnurile Duhului Sfânt (teologie, elemente de context istoric,

⁵ Betz, *Galatians*, 16-24.

⁶ R. Longenecker, *The Ministry and Message of Paul*, Grand Rapids, MI: Zondervan, 1971. O trecere în revistă mai cuprinzătoare o oferă Kern, *Rhetoric and Galatians*, 91-92.

biografic)

5.5 Galateni: analiza argumentului epistolei

Epistola începe cu un salut clasic paulin care atrage atenția prin sublinierea autorității apostolice a lui Pavel și a autorității evangheliei predicate de el. De asemenea, Pavel subliniază câteva aspecte importante ale mântuirii: învierea lui Isus și jertfa de sine a lui Isus, dată cu scopul de a-i scăpa pe oameni din lumea rea a prezentului („veacul de acum”). Centralitatea mântuitorului Isus este afirmată cu claritate și va fi pusă în contrast cu eroarea galatenilor, care tindeau să acorde Legii iudaice un loc central în mântuire.

Introducere: salut scurt, auto-justificativ, 1:1-5.

Teza epistolei: Evanghelia trebuie vestită și trăită prin credință, pentru că numai prin credință vin harul lui Dumnezeu și Duhul Sfânt care ne pot duce cu adevărat la desăvârșire.

1. Detalii autobiografice și demonstrarea autorității apostolice a lui Pavel: 1:6-2:21.

a) Motivul scrierii:

Pavel e nevoit să apere Evanghelia, 1:6-10

b) Pavel are autoritate cu privire la evanghelie:

el a primit-o de la Hristos, ca toți apostolii 1:11-17

c) Apostolii au confirmat evanghelia lui Pavel, 2:1-21

Secțiunea 1:6-2:21 este o secțiune autobiografică, de tip *narratio*, care continuă să sublinieze autoritatea apostolică a lui Pavel, precum și veridicitatea și autonomia evangheliei predicate de el. Argumentele bazate pe detalii biografice din viața lui Pavel apar nu doar în Galateni 1-2, ci și în Galateni 6.

Pavel recunoaște că uneori relația Lege-har a fost neclară chiar și pentru unii dintre apostoli, cel puțin în unele din consecințele ei practice (de exemplu, incidentul cu Barnaba și Petru, în Antiohia, cf. cap. 2, când au ezitat să recunoască pe față frăția dintre creștinii de origine iudaică și păgână), dar aceasta nu înseamnă că evanghelia curată nu are standarde clare, întotdeauna recunoscute, în final, de oamenii lui Dumnezeu. Cel puțin Pavel este unul din cei care au apărut întotdeauna importanța și prioritatea credinței față de legămintele Legii, chiar dacă și el a fost acuzat de ambiguitate.

2. Argumentul epistolei: prioritatea credinței și a Duhului față de Lege, 3:1-5:12. Argumentul este bazat pe o alternanță A-B:

A – experiență creștină

B – dovezi din Vechiul Testament.

a) Argument din experiența convertirii: galatenii au cunoscut mântuirea și darurile Duhului prin acceptarea credinței, nu prin ascultarea Legii, 3:1-5 (Pavel îi ceartă că s-au lăsat „vrăjiți” „fermecați”, „hipnotizați” de învățăturile eretice).

b) Argument din VT: credința este anterioară legii, 3:6-4:7

(1) Avraam a crezut, 3:6-9, Gen.15:6, 12:3,18:8, Hab.2:4

(2) Legea aduce blestemul, dar Hristos aduce binecuvântarea, 3.10-14, Dt.27:26, 21:23, Lev. 18.5;

(3) Făgăduința este înaintea Legii, nu poate fi înlocuită 3.15-20

(4) Scopul Legii: nu dă viața, ci e un paznic, 3.21-25.

(5) Soluția: Identificarea cu Hristos, în botez 3.26-4:7

Duhul primit este semn al înfierii, al ieșirii de sub lege.

Pavel demonstrează că harul și credința reprezintă un pas înainte față de lege, așa încât o întoarcere la Lege nu are

nici un sens. La fel, nu are sens să păstrezi și Legea și pe Hristos, ca să fii sigur de o mântuire întreagă, desăvârșită. El arată că, de fapt, harul și făgăduința preced Legea – și o urmează, fapt pentru care ea este reprezentă o paranteză istorică încheiată: ea a fost adăugată ca să oprească fărădelegea și a ținut atât timp cât a fost nevoie ca să îndrume lumea spre Hristos, ca un pedagog (după venirea credinței legământul Legii a încetat). Într-adevăr, Legea a fost precedată de promisiunile credinței (date lui Avraam, înainte de porunca circumciziei, și cu aproximativ 400 de ani înainte de Legea de pe Sinai), și a fost urmată de legământul credinței, prin Isus Hristos. Ea rămâne revelația lui Dumnezeu, și caracterul lui Dumnezeu se poate citi în regulile ei, dar ea nu mai reglementează relația lui Dumnezeu cu oamenii, legământul dintre aceștia. Acum, cei credincioși trăiesc în legământul lui Hristos.

c) Argument din experiența galatenilor:

- (a) experiența păgână le indică faptul că întoarcerea la Lege este totuna cu întoarcerea la învățăturile începătoare, dinainte de pocăință, 4.8-11
- (b) experiența creștină a galatenilor le arată că Legea nu a avut efecte pozitive în Biserica lor. Acea credință care le-a adus mântuirea îi făcea fericiți, la început, și plini de altruism, pe când acum sunt dezbinați, 4.12-20

d) Argument din VT: Creștinii sunt prezenți în mod simbolic în imaginile și istorisirile din VT, ca fii ai făgăduinței, asemenea lui Isaac, 4.21-31

a. Simbolismul mamei, al capitalei și al muntelui:

Agar / Sara (Agar – este legământul Legii, de pe muntele Sinai, deoarece ea a fost izgonită în pustia Sinai; de asemeni, ea și Ismael simbolizează robia față de Lege). Ierusalimul pământesc, de asemenea, îi simbolizează pe iudeii necredincioși; Sara și Isaac, reprezintă legământul credinței, și copiii credinței, ai promisiunii, adică pe creștini;

de asemenea, ei îi corespunde Ierusalimul de ceresc, „de sus”, numit și „mama” celor credincioși)

b. Simbolismul fiului: Isaac cel promis / Ismael cel natural
Isaac îi reprezintă pe fiii Duhului, ai credinței, ai promisiunii; Ismael îi reprezintă pe fiii robiei, pe cei născuți natural, fără vreo promisiune divină asociată și fără vreun exercițiu special de credință. Iudeii sunt în mod ironic reprezentați aici, de către Pavel, în mod simbolic, prin Ismael (în mod obișnuit, ei erau reprezentați ca fiii ai lui Isaac), și reflectă prigonirea pe care o exercită urmașii lui Israel față de adevărații urmași ai lui Isaac (creștinii, la Pavel), așa cum și Ismael l-a prigonit sau l-a disprețuit pe Isaac.

Atât istoria legământelor (Avraam, Isaac, Iacov), cât și alegoriile VT (Sara și Agar, ca alegorii ale celor două legăminte: al făgăduinței – prin Hristos, Ierusalimul ceresc, și, respectiv, al Legii de pe Sinai – unde a fost și Agar silită să fugă, Ierusalimul pământesc; Isaac și Ișmael, primul reprezentând pe Hristos și pe urmașii promisiunii, pe creștini, în vreme ce Ișmael îi reprezintă pe credincioșii evrei care nu doresc să întoarcă la Hristos) confirmă întâietatea lui Hristos și a legământului său în istoria mântuirii omenirii.

e) *Argument din experiența galatenilor*: nu poți fi parțial cu Legea și parțial cu Hristos, 5:1-12

3. Calitatea vieții noi, în Duhul, prin credință, 5:13-6:15.

a) Pavel îndeamnă la o viață bazată pe libertatea și rodul Duhului (singular, include mai multe caracteristici), și o compară cu rezultatele vieții firești, bazate pe libertinism și legalism, 5:13-26. Se poate observa un

paralelism clar între viața firească și viața trăită prin Duhul.

Faptele firii vechi

adulter
perversiuni sexuale
pasiuni necurate
senzualitate exagerată

idolatrie
vrăjitorie

dușmănie, ură
certuri, rivalitate
mâinii necontrolate
neîmpăcare
împărțiri în tabere
invidiile
crimele

bețiile, îmbuibările
și altele asemenea lor...

nu moștenești Împărăția,
natura veche dorește...
[glorie deșartă]
[întărită pe alții]

Rodul vieții trăite prin Duhul

dragostea

[domnia Duhului, a lui Hristos]
[cunoaștere, rugăciune,
putere]

bucurie
pace
îndelungă răbdare
bunătate
facere de bine
credincioșie, fidelitate

înfrânarea poftelor
(autocontrolul)

...

nu intră sub jurisdicția Legii,
natura veche e crucificată,
natura nouă se manifestă...
[mușcă, atacă, devorează]

- b) Îndemnuri la o trăire responsabilă a mântuirii, în dragoste: libertatea conduce la slujire în dragoste, 6:1-15
- (1) natura greșelii creștinului: fără premeditare
 - (2) slujirea creștină: purtarea greutăților altuia
 - (3) slujirea creștină: veghere, bunătate duhovnicească

(4) natura slujirii creștine: smerenie, nu laudă și divizare

(5) natura slujirii creștine: dărnicie - ucenicul bun răsplătește învățătorul duhovnicesc; învățătorul spiritual este onest, nu abuzează de ucenici.

Încheiere, 6:16-18

a) Rugăciunea finală, 6:16

b) Mărturia finală, 6:17

c) Benedicția, 6:18 – „Har”

Astfel, propria experiență a galatenilor cu privire la mântuire confirmă și ea întâietatea credinței, a Duhului: ei au primit prin credință iertarea, darurile Duhului, bucuria dragostei dintâi, victoria împotriva păcatului, nu prin ascultarea Legii.

Este clar, deci, că ceea ce Legea nu le-a putut da de la bun început, nu poate veni să perfecționeze mai târziu. O întoarcere la Lege, la acest moment al revelației lui Dumnezeu, este, de fapt, o întoarcere la fire, la învățăturile elementare, intuitive, neeficiente – „slabe” ale lumii (în legământul lui Hristos, tăierea împrejur nu mai are nici o semnificație). Primejdia unei astfel de învățături este că, despărțindu-i de Hristos și atașându-i de cerințele Legii, cerințe pentru trup – pentru dietă, reguli de jertfă etc., ei se transformă în oameni care își pândesc unii altora libertatea, care se acuză reciproc și se condamnă. Erezia legalistă antrenează cu ea primejdia divizării bisericii, a distrugerii legăturii frățești. Pavel este interesat de combaterea legalismului, de afirmarea clară a legăturii cu Hristos prin credință, și a dependenței de Duhul Sfânt, de vindecarea diviziunilor prin dragoste și slujire.

5.6 Galateni: teme teologice, teme de studiu

Un studiu atent, pe text, al epistolei către Galateni conduce la observarea unor teme importante, care se împletesc de-a lungul scrisorii, revenind și dispărând cu intermitență, teme

care construiesc textura didactică, teologică și etică a argumentului. Încercați să le identificați în text și să comentați mesajul transmis prin aceste teme:

tema evangheliei: altă evanghelie, evanghelie diferită (deosebită), evanghelie răsturnată, evanghelia pentru cei tăiați împrejur, evanghelia pentru cei netăiați împrejur, evanghelia pe care o vestește Pavel între neamuri, evanghelie de la om, evanghelie potrivită oamenilor sau conform oamenilor, evanghelie de la Hristos.

tema harului: har și pace, harul lui Hristos, harul care mi-a fost dat, harul lui Dumnezeu, căzut din har etc.

tema neprihănirii (a dreptății, a justificării, a îndreptățirii): neprihănire, socotit neprihănit, îndreptățire; credință: cel neprihănit trăiește prin credință, ce e important e credința care lucrează în dragoste, cei neprihăniți prin credință sunt adevărații fii ai lui Avraam, nu cei prin lege; avem Duhul prin ascultarea credinței, prin credință avem făgăduința, prin credință așteptăm, nădejdea neprihănirii, avem credința în Isus Hristos, trăiesc prin credință în Isus Hristos etc.

tema naturii vechi (fire, „carne”, trup; învățături începătoare): ce ai început prin Duhul nu poți finaliza sau perfecționa prin cizelarea naturii vechi, prin ascultarea legilor religioase. Poftele trupului, faptele trupului, ale cărnii (firii pământești), acestea te exclud de la intrarea în Împărăția lui Dumnezeu; cel născut din Duhul (fiul făgăduinței, Isaac, creștinii), are alte resurse spirituale și alt plan de manifestarea a vieții decât cel născut din carne (Ismael, iudeii necredincioși); ascultarea de Lege – într-un context care trece sub tăcere întâietatea lui Hristos - nu reprezintă un comportament spiritual ci unul carnal, firesc. Expresia *sarx* (carne, trup) are diverse înțelesuri: trup, fire pământească, reguli pentru trup (și prin implicație, Legea cu regulile ei).

tema circumciziei: tăiere, netăiere împrejur: evanghelia pentru tăiați împrejur și evanghelia pentru netăiați împrejur; nu au putere în Hristos, aduc prigonire, nu înseamnă nimic - important e să fii o făptură nouă.

tema fiului: înfiere, fiii lui Avraam, fii ai lui Dumnezeu, fiul și robul, evreii sunt fiii care au avut de nevoie de majorat, neamurile sunt fii care au fost adoptați; moștenirea este a fiilor prin credință, a seminței = Hristos, a celor uniți cu El, semnul este Duhul; Agar / Sara; Isaac / Ismael; Ierusalimul de acum / Ierusalimul de sus. Hristos = sămânța= noi etc.

tema robiei: rob / liber; robie / libertate: libertatea trebuie apărută, robia față de Lege trebuie evitată, libertatea aduce responsabilitatea dragostei și slujirii; nu avem libertate și nu suntem liberi spre răutate; libertatea are restrângerile ei, limitările ei.

tema zădărniciiei: degeaba, în zadar, zadarnic, deșartă: ați suferit în zadar, m-am ostenit în zadar, Hristos a murit în zadar, nu mai ne este de nici un folos, nu fac harul zadarnic, nu umblați după glorie deșartă.

tema retoricii minciunii și adevărului: cine v-a fermecat, cine v-a oprit din alegare și din convingerea cuvântului, o convingere (înduplecare) care nu vine de la Dumnezeu, sunt convinși că și voi gândiți la fel...

tema vieții: viața pe care o trăiesc acum în trup, dacă s-ar fi dat o lege care să poată da viața, seceri prin Duhul viața veșnică.

tema „intregului” - tot, toate: toți avem aceeași mântuire, Legea trebuie păzită în toate etc.

învățători falși și adevărați, ucenici buni, ucenici nechibzuți: se strecoară și spionează libertatea în Hristos, acuză, răstoarnă evanghelia, sunt convingători, se laudă, despart,

atrag oamenii la fidelitate și râvnă față de ei, pun sarcini pe alții pe care ei nu le poartă, nu sunt onești, își poartă pedeapsa, cei afectați de ei trebuie ridicați cu blândețe duhovnicească; învățătorii buni au evanghelie curată, păstrează standarde înalte, au autoritate, au dragoste, nu se laudă, sunt deschiși, sinceri, nu pun sarcini pe care nici ei nu le poartă, se identifică cu Hristos, simt durerile nașterii celor credincioși (au compasiune, participă), trebuie răsplătiți ; cei credincioși au parte de prigonire, de opoziție: Pavel, galatenii au fost prigoniți; iudaizatorii evită prigonirea; laudă și zel: zel pentru lucruri bune - și în prezența lui Pavel, și în lipsa lui, zel pentru schimbarea fidelității - zel rău intenționat, ascuns; să purtăm greutățile unii altora, fiecare își va purta propria sarcină (pretenție)

tema relațiilor în Biserică: unii pe alții: mușcați și devorați unii de alții, să nu fiți distruși unii de alții, invidie unii pe alții, întăritare unii pe alții, purtați greutățile unii altora.

Ghid de studiu:

1. Urmăriți tema Duhului Sfânt în Galateni, discutând următoarele versete:

3.2-5. voi ați primit Duhul prin faptele Legii, sau prin ascultarea credinței? ...ce ați început prin Duhul, vreți să desăvârșiți prin reguli trupești? ...Cel ce vă dă Duhul din abundență și lucrează minuni printre voi, le face oare prin faptele Legii sau prin ascultarea credinței?

3.14. prin credință, ca Avraam, noi primim făgăduința Duhului, prin Hristos.

4.6. Și, pentru că sunteți fii, Dumnezeu ne-a trimis în inimă Duhul Fiului Său, care strigă: „Ava”, adică: „Tată!”

4.29. Acum, ca și altădată: cel născut după trup a prigonit pe cel născut după Duhul...

5.5. Căci noi, prin Duhul, așteptăm prin credință nădejdea îndreptării.

5.16-18. Zic dar: umblați mereu prin Duhul, și nu împliniți niciodată poftele firii [cărnii]. ...firea dorește împotriva Duhului, și Duhul împotriva firii... cine condus de Duhul, nu este sub jurisdicția Legii.

5.22-23. Roadă Duhului, este, prin contrast: dragostea, bucuria, pacea, perseverența, facerea de bine, fidelitatea, blândețea, autocontrolul.

5.25. Dacă trăim prin Duhul, prin Duhul să și umblăm.

6.1. ...în caz că un om ar cădea deodată într-o greșală, voi, cei duhovnicești, ridicați-l cu o blândețe duhovnicească, privind la tine însuși, să nu fii ispitit și tu.

6.8. Cine seamăna în firea lui, va secera din fire - putrezirea; dar cine seamăna în Duhul, va secera din Duhul - viața veșnică.

2. Discutați paralelismul dintre Galateni și Romani: ce teme și argumente comune observați? Ce deosebiri?

3. Notați câteva versete importante, din Galateni, care au însemnătate pentru viața personală.

Bibliografie generală:

- Aland, K. și Aland, B., *The Text of the New Testament: An Introduction to the Critical Editions and to the Theory and Practice of Modern Textual Criticism*, E.R. Rhodes (trad), Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1987.
- Aune, D.E., *The New Testament in Its Literary Environment*, Philadelphia, PA: Westminster, 1987.
- Barton, J., și Muddiman, J., *The Oxford Bible Commentary*, London: Oxford University Press, 2001
- Bruce, F.F., *The New Testament Documents: Are They Reliable?* Downer's Grove, IL: IVP, 1972.
- Bruce, F.F., *The Books and the Parchments*, rev. ed., Westwood: Fleming H. Revell, 1978.
- Bunaciu, I. *Istoria Sfintelor Scripturi*, vol. 2, București: Uniunea Comunităților Creștine Baptiste, 1976.
- Carson, D. A.; Moo, D. J., și Morris, L., *An Introduction to the New Testament*, Grand Rapids, MI: Zondervan, 1992.
- Childs, B.S., *The New Testament as Canon: An Introduction*, London: SCM, 1984.
- Charpentier, É., *Să citim Noul Testament*, C. Cărăbaș-Olaru (trad), București: Arhiescopia RC București, 1999.
- Charpentier, É., *Să citim Vechiul Testament*, P. Iosif (trad), București: Arhiepiscopia RC-București, 1998.
- Cohen, A., *Talmudul*, C. Litman (trad), București: Hasefer, 1999.
- Constantinescu, G., *Marginalii la Talmud*, Cluj-Napoca: Dacia, 1999.
- Comisia Biblică Pontificală, *Interpretarea Bibliei în Biserică* (cuv. înainte, Joseph cardinal Ratzinger), București: Arhiepiscopia RC București, 1995.
- Culianu, I.P., *Arborele Gnozei. Mitologia gnostică de la creștinismul timpuriu la nihilismul modern*, C. Popescu (trad.), București: Nemira, 1998.

- Dormeyer, D. *The New Testament Among the Writings of Antiquity*, Sheffield: Sheffield AP, 1998.
- Elwell, W.A. (ed), *Evangelical Commentary on the Bible*, Grand Rapids, MI: Baker Book House, 1996, c. 1989
- Fuller, R.H. *A Critical Introduction to the New Testament*, London: Duckworth, 1966.
- Geoltrain, P. (ed), *Originile creștinismului*, G. Ciubuc (trad), Iași: Polirom, 2002.
- Grant, Robert M., *A Historical Introduction to the New Testament*, London: Collins, 1971 (1963).
- Guthrie, D., *New Testament Introduction*, Downers Grove, IL: InterVarsity, 1990 (ed. 4).
- Koester, H., *History, Culture, and Religion of the Hellenistic Age*, Philadelphia, PA: Fortress, 1980.
- Kümmel, W.G., *Introduction to the New Testament*, London: SCM, 1975.
- Martin, R.P., *New Testament Foundations*, Exeter: Paternoster, 1994, 2 vols.
- Marshall, I.H., *New Testament Theology. Many Witnesses, One Gospel* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 2004);
_____, *A Concise New Testament Theology* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 2008),
- Metzger, B.M., *The Text of the New Testament: Its Transmission, Corruption, and Restoration*, Oxford: Oxford UP, 1992 (1964).
- Moreschini, C.; Norelli, E., *Istoria literaturii creștine vechi grecești și latine* (vol. 1, De la Apostolul Pavel la Constantin cel Mare), H. Stănciulescu; G. Suciuc (trad), Iași: Polirom, 2001.
- Moule, C.F.D., *The Birth of the New Testament*, London: Black, 1981 (ed. 3).

- Nicolaescu, N.I., et. al., *Studiul Noului Testament*, București: Institutul biblic și de misiune ortodoxă, 1977 (ed. 2).
- Negoită, A., *Noul Testament și Manuscrisele de la Qumran. Studiu Critic*, București: Stephanus, 1993.
- Petercă, V., *Mesianismul în Biblie*, Iași: Polirom, 2003.
- Richardson, B., *Introducere în Noul Testament*, București: PlusArt, 1997.
- Ryken, L., *Words of Life: A Literary Introduction to the New Testament*, Grand Rapids, MI: Baker, 1987.
- Sescu P. (coord), *Introducere în Sfânta Scriptură*, Iași: Sapientia, 2001.
- Schlosser, J., *Iisus din Nazaret*, E. Zamfirescu (trad); pref. Z. Petre, București: Corint, 2003.
- Sf. Ieronim, *Despre bărbații iluștri, și alte scrieri*, Dan Negrescu (trad.), București: Paideia, 1997.
- Stein, R.H., *The Synoptic Problem: An Introduction*, Grand Rapids, MI: Baker, 1987.
- Tenney, M.C. *Studiu al Noului Testament*, Oradea: Cartea Creștină, 1986.
- Theissen, G.; Merz, A., *The Historical Jesus. A Comprehensive Guide*, London: SCM Press, 1999 (1998).
- Tofană, S., *Introducere în studiul Noului Testament: Text și Canon, Epoca Noului Testament* (vol. 1), Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 1997.
- Thiessen, H.C. *Introduction to the New Testament*, Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1958.
- Wenham, D.; Walton, S., *Exploring the New Testament. Introducing the Gospels*, vol. 1, London: SPCK, 2001.
- Westcott, B.F., *Elements of the Gospel Harmony* (1851), revizuită ca *Introduction to the Study of the Gospels*, London: Macmillan, 1988 (ed. 7).

Bibliografie paulină selectivă:

- Baslez, M-F. *Sfîntul Pavel*, trad. A-M. Christodorescu, Sibiu: Compania, 2001.
- Bălgrădean, C. *Viața de slujire A Sfîntului Apostol Pavel*, București: UCCB-RSR, 1979;
- Bisoc, I. *Sfântul Paul, omul sentimentelor adevărate*, Iași: Sapientia, 2002.
- Bruce, F.F. *Paul. Apostle of the Free Spirit*, Exeter, UK: Paternoster, 1977.
- Dunn, J.D.G. *The Theology of Paul the Apostle*, Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1998.
- Fabris, R. *Paolo, L'apostolo delle genti*, Milano: Paoline, 1997;
- Hawthorne, G.F.; Martin, R.P.; Reid, D.G. (eds), *Dictionary of Paul and His Letters. A Compendium of Contemporary Biblical Scholarship*, Leicester: IVP, 1993.
- Marshall, H.; Travis, St.; Paul, I., *Exploring the New Testament. The Letters and Revelation*, vol. 2, London: SPCK, 2002.
- Martin, R.P., *New Testament Foundations*, Exeter: Paternoster, 1994, 2 vols.